

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir

İklim Değişikliği Eğitim Modülleri Serisi 17

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELEDE GENÇLİĞİN SORUMLULUĞU

Modüller
Elektronik versiyonu için QR kodu

Gençlik Modülü
Elektronik versiyonu için QR kodu

WEglobal

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELEDE GENÇLİĞİN SORUMLULUĞU

Hazırlayan:
Dr. Barış Gençer Baykan
2019, Ankara

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELEDE GENÇLİĞİN SORUMLULUĞU

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	2
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	4
1. DÜNYADA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE GENÇLİK İLİŞKİSİ.....	5
1.1. Birleşmiş Milletler Çatısı Altında İklim Değişikliği ve Gençlik.....	11
1.2. Avrupa Birliği'nde İklim Gençlik Eylemi.....	13
1.3. Arap Gençlik Hareketi.....	15
2. TÜRKİYE'DE GENÇLİK POLİTİKASI VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ.....	16
2.1. Türkiye'nin İklim Stratejisi ile Gençlik.....	17
2.2. Sivil Toplumda Gençlerin İklim Eylemi.....	17
2.3. İklim Değişikliği Gençler İçin Küresel Bir Sorun Mu?	18
2.4. İklim Değişikliği ve Toplumsal Cinsiyet.....	21
KAYNAKÇA.....	23

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BM	Birleşmiş Milletler
BMİDÇS	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
C4C	Change for Climate <i>İklim İçin Değişim</i>
COP	Conference of Parties <i>Taraflar Konferansı</i>
COP24	24. Taraflar Toplantısı
FAO	Food and Agriculture Organization of the UN <i>BM Gıda ve Tarım Örgütü</i>
FES	Friedrich Ebert Vakfı
GK	Gençlik Konferansı
ILO	International Labor Organization <i>Uluslararası Çalışma Örgütü</i>
INDC	Intended Nationally Determined Contribution <i>Ulusal Katkı Niyet Beyanı</i>
MIT	Massachusetts Institute of Technology <i>Massachusetts Teknoloji Enstitüsü</i>
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSES	Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı
UN	United Nations <i>Birleşmiş Milletler</i>
UNESCO	UN Educational, Scientific and Cultural Organization <i>Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü</i>
UNFCCC	UN Framework Convention on Climate Change <i>Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi</i>
UNDP-GEF-SGP	UN Development Programme Global Environmental Fund Small Grants Programme <i>BM Kalkınma Programı tarafından yürütülen Küresel Çevre Fonu Küçük Destek Programı</i>
UNICEF	UN International Children's Emergency Fund <i>BM Çocuklara Yardım Fonu</i>
UNITAR	United Nations Institute for Training and Research <i>Birleşmiş Milletler Eğitim ve Araştırma Enstitüsü</i>
WEF	World Economic Forum <i>Dünya Ekonomik Forumu</i>
YOUNGO	Children and Youth Constituency to UNFCCC <i>BMİDÇS Bünyesinde Gençlik ve Çocuklar Temsili</i>

YÖNETİCİ ÖZETİ

Günümüzde 10-24 yaş aralığında dünyada 1,8 milyar genç yaşamaktadır ve bu gençlerin de %90'ı gelişmekte olan ülkelerdedir. Ülkemizde ise genç nüfus, toplam nüfusun %16,1'ini oluşturmaktadır. İnsanlığın karşılaştığı en büyük ve karmaşık sorunlardan biri olan iklim değişikliği de gençlerin sosyal, ekonomik ve siyasal yaşamlarına yeni yükler ve sorun alanları getirmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde yaşayan gençler, iklim değişikliğinden ve onun olumsuz sonuçlarından gelişmiş ülkelerde yaşayan gençlere oranla daha çok etkilenmektedir. Olağandışı hava olayları, yüksek sıcaklık, su kaynaklarının kıtlığı, hijyenik olmayan koşullar, tarım ve gıda sektöründe yaşanan olumsuzluklar, doğal kaynakları ele geçirmek amacıyla yaşanan iç çatışmalar gençlerin sağlığını ve güvenliğini tehdit etmektedir. Göç ve çatışmalar da iklimdeki istikrarsızlıkların sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Dünya Ekonomik Forumu/World Economic Forum (WEF) her yıl yaptırdığı ve tüm dünyadan 30 bine yakın gencin katıldığı bir ankette son 3 yıldır dünyanın en önemli sorunu nedir sorusuna genç katılımcıların "iklim değişikliği ve çevre tahribatı" yanıtını vermesi (%48.8) gençlerin konuya verdikleri önemin bir işaretidir. Gelecekte yönetici pozisyonunda olacak gençlerin bugünden iklim politikasına katılmalarını sağlamak, gerekli temsiliyet mekanizmalarını yaratmak önemlidir ve acildir.

İklim değişikliği ile küresel ölçekte mücadele edilmesinin gerekliliği, Birleşmiş Milletler'in düzenlediği çevre konferanslarında ve zirvelerinde genç kuşakların bu mücadeledeki rolünü de içine alarak gelişmiştir. Günümüzde gençlik grupları yerel, ulusal ve uluslararası karar mekanizmalarında yer almaktadır. 2009'dan bu yana gençlik örgütlerinin artan iklim müzakerelerinde yer alma taleplerini

karşılama üzere Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) temsiliyet statüsünü genişleterek gençlik Sivil Toplum Kuruluşlarına (STK) da BMİDÇS konferanslarında resmi bilgi edinme, toplantılara katılma, konuşma süresi isteme ve lojistik destek alma hakkı vermiştir. Avrupa Komisyonu'nun "İklim Eylemi için Gençlik" inisiyatifi, gençlerin Paris Anlaşması'nda özetlenen hedefler için çalışmalar yapmasını amaçlamaktadır. Arap Gençlik İklim Hareketi'nin tohumları 2012'de Doha'daki BMİDÇS 18. Taraflar Toplantısı ertesinde Kahire'de atılmıştır ve bugün 16 Arap ülkesinde iklim değişikliği krizini çözmek için bir kuşak hareketi yaratmak misyonuyla hareket etmektedir.

Türkiye, "ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar" çerçevesinde küresel iklim değişikliği ile mücadele çabalarına imkânları ölçüsünde katkıda bulunmayı bir hedef olarak belirlemiş; ulusal azaltım, uyum, teknoloji, finansman ve kapasite oluşturma politikalarını ortaya koymuştur. Türkiye'nin genç kuşaklarının iklim değişikliğinden nasıl etkileneceği, kırdı veya kentlerde hangi gençlik gruplarının ne şekilde zarar göreceği; sağlık, doğal kaynaklara erişim ve tarım gibi alanlarda gençlerin iklim değişikliğinin sonuçlarından nasıl etkileneceğine dair çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Gençlerin karar alma mekanizmalarında temsil edilmemesi iklim politikalarının planlanması, geliştirilmesi ve uygulanmasında etkinliği azaltmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sivil toplumdan yerel yönetimlere, üniversitelerden Birleşmiş Milletler (BM) İklim Zirveleri'ne kadar birçok alanda genç nesillerin karar mekanizmalarına katılmaları, iklim değişikliği ile mücadele ederken geleceğini sürdürülebilir bir şekilde yapılandırma imkânı verecektir.

1. DÜNYADA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE GENÇLİK İLİŞKİSİ

Küresel olarak belirlenmiş bir ergenlik ve gençlik tanımı olmasa da BM istatistiki sebeplerle 10-19 yaş aralığında olanları ergen, 15-24 yaş aralığını genç insan olarak tanımlamıştır. Gençlik, bu iki grubun beraber ele alınmasıyla adlandırılır ve 2018 itibariyle 10-24 yaş aralığında dünyada 1,8 milyar genç yaşamaktadır ve bu gençlerin de %90'ı gelişmekte olan ülkelerdedir (BM Nüfus Fonu, 2015).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından Mayıs 2018'de açıklanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre; Türkiye toplam nüfusu 2017 yılı sonu itibariyle 80 milyon 810 bin 525 iken 15-24 yaş grubundaki genç nüfus 12 milyon 983 bin 97 olmuştur. Genç nüfus, toplam nüfusun %16,1'ini oluşturmaktadır. Dünyada ve Türkiye'de nüfusun önemli bir payına sahip toplumsal kategorinin ekonomik ve sosyal sorunlardan etkilenmemesi düşünülemez.

Günümüzde gençler işsizlikten, salgın hastalıklara yoksulluktan eğitimsizliğe kadar farklı sorunlarla uğraşmak durumundadırlar. İnsanlığın karşılaştığı en büyük ve karmaşık sorunlardan biri olan iklim değişikliği de gençlerin sosyal, ekonomik ve siyasal yaşamlarına yeni yükler ve sorun alanları getirmektedir. Aynı zamanda dâhil olmadıkları siyasal ve ekonomik kararların sonuçlarına katlanmak zorunda kalmaktadırlar. Buna paralel olarak, gençler iklim değişikliğinin farklı sonuçlarından nasıl etkilenmektedirler? Birleşmiş Milletler'in UN World Youth Report: Youth&Climate Change (BM Dünya Gençlik Raporu: Gençlik ve İklim Değişikliği, 2010) başlıklı raporu kapsamlı bir biçimde tüm dünyada gençlerin iklim değişikliğinden nasıl ve neden etkileneceğini detaylandırmıştır.

Gelişmekte olan ülkelerde, özellikle Asya ve Afrika'da yaşayan gençler, iklim değişikliğinden ve onun olumsuz sonuçlarından gelişmiş ülkelerde yaşayan gençlere oranla daha çok etkilenmektedir. Olağandışı hava olayları, yüksek sıcaklık, su kaynaklarının kıtlığı, sağlıklı olmayan koşullar, tarım ve gıda sektöründe yaşanan olumsuzluklar, doğal kaynakları ele geçirmek amacıyla yaşanan iç çatışmalar, gençlerin sağlığını ve güvenliğini tehdit etmektedir. Göç ve çatışmalar da iklimdeki istikrarsızlıkların sonucu olarak ortaya çıkabilmektedir.

Olağandışı hava olayları sağlık tehditlerini artırıyor.

Çok sayıda genç, olağandışı hava olaylarının en sert şekilde vurduğu yerlerde yaşamaktadır. Kuraklık riskinin yüksek olduğu Sahara-altı Afrika, ciddi sel tehlikesiyle karşı karşıya olan Güney Asya, Orta Amerika, Karayip ve Pasifik Adaları'nın kıyı bölgelerinde olağandışı hava olaylarının yoğunlaşması bu bölgelerdeki gençlerin sağlığını ve güvenliğini tehlikeye atmaktadır. İklim değişikliği aşırı veya yetersiz yağış dönemleriyle ilişkilendirilir. Seller suyun kirlenmesine, kuraklık ise temizlik için gerekli su kaynağının azalmasına sebep olur. Bu koşullarda kolera, tifo, ishal gibi hastalıklar gelişmektedir.

Temiz suya kısıtlı erişim sağlığı tehlikeye atıyor.

Dünya gençliğinin dörtte biri, dünya genel nüfusunun en az üçte ikisinin uygun sanitasyona erişimi olmayan ülkelerde yaşamaktadır. Tüm bu ülkeler Afrika, Asya ve Okyanusya'da bulunmaktadır. İklim değişikliği sonucu oluşan uzun kuraklık dönemleri temiz suya erişimi kısıtlamakta ve bu da kötü beslenme, su kaybı ve yetersiz temizlik gibi sağlıkla ilişkilendirilebilecek sonuçlara yol açmaktadır (UN World Youth Report: Youth&Climate Change, 2010).

Yüksek Sıcaklıklar

Yüksek sıcaklıklar gençlerin vektör aracılı hastalıklar gibi sağlık risklerine maruz kalmasını arttırabilir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel nüfusun önemli bir kısmı tarafından maruz kalınabileceği düşünülen dang humması başlıca örnektir (UN World Youth Report: Youth&Climate Change, 2010).

Gıda Güvenliği

Gıda güvenliği hâlihazırda iklim değişikliği tehdidi altındadır. Bu konu açlık, yoksulluk, verimlilik gibi insani kalkınmaya dair beklentiler de endişeyi arttırmaktadır. Gıda bulunabilirliği ve gıdaya erişim, sağlıklı ve üretken bir yaşam için en temel ve gerekli koşuldur. Dünya Gıda Programına göre açlık ve kötü beslenmenin bileşimi insan sağlığına en büyük tehdittir. İklim değişikliği özellikle 1 milyar genç kadın ve erkeğin yaşadığı Afrika, Asya, Latin Amerika ve Karayipler’de gıda güvenliğini tüm açılardan etkileyecektir (UN World Youth Report: Youth&Climate Change, 2010).

Geçim Kaynağı

İklim değişikliği istihdamı farklı yollardan etkilemektedir. Yetişkinlere kıyasla gençler arasında işsizlik oranları daha yüksek durumdadır. Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) 2016’da yayınladığı Dünya İstihdam ve Sosyal Görünüm: Gençlik Eğilimleri raporu genç işsizliğini 2016 yılı için %13.1 olarak hesaplamaktadır. Yine ILO’nun 2017 Dünya İstihdam ve Sosyal Görünüm raporu küresel işsizliği %5,7 olarak belirtmektedir.

Dünya gençliğinin çoğunluğunun yaşadığı yerler doğal kaynaklara bağımlılık ve kalıcı yoksulluğun kesiştiği alanlar olduğu için iklim değişikliği gençlerin geçim kaynaklarını ve ekonomik istikrarını etkileyecektir.

Tarım önemli ve büyük bir istihdam sektörüdür fakat iklim kaynaklı zararlara karşı aşırı derecede korunmasızdır. Sıklığı ve yoğunluğu artacak kuraklık, sıcak hava dalgası, fırtına ve seller gibi olağandışı

hava olayları yüzünden tarımsal verim kısa vadede toprak bozunması, erozyon, mahsul zararı ya da daha az hasadın tehdidi altındadır. Özellikle kalkınmakta olan ülkelerde tarım birinci istihdam sektörü olarak kaldıkça iklim değişikliği genç kadın ve erkeklerin geçim kaynaklarını tehdit etmeye devam edecektir. En az gelişmiş ülkelerde istihdamın yaklaşık yarısı tarım sektöründe çalışmaktadır. Afrika’da genç nüfusun çoğunluğu kırsalda yaşamakta ve tarımsal istihdam %65’e tekabül etmektedir (UN World Youth Report: Youth&Climate Change, 2010). İnsanların iklim baskısına verdikleri cevaplar arasında göç önemli bir yeri kaplamaktadır. Özellikle Sahraaltı’nda son 30 yıldır yaşanan kuraklık tarımsal üretimin azalmasına ve göçe neden olmaktadır. İklim değişikliği bu bölgede uzun kuraklık dönemlerine neden olarak üretimi azaltacak ve bu bölgede yaşayan neredeyse 60 milyona yakın genç kadın ve erkeğin geçim kaynaklarını tehdit edecektir (UN World Youth Report: Youth&Climate Change, 2010).

Öte yandan kentsel nüfusun büyümesi ve kentsel gelişimin fiziki sınırlarına ulaşması oturma bölgelerinin daha pahalı hale gelmesini ve düşük gelirli insanların konut ve istihdam fırsatlarını sınırlandıracaktır. Bu durum iklim değişikliğine karşı hassas olan gecekondu bölgelerinde veya altyapısız yerleşimlerde yaşayan gençleri etkileyecektir. Çünkü bu gençlerin konuta, geçim kaynaklarına, gıdaya ve sanitasyona erişimi kısıtlıdır. Ayrıca iklim değişikliği ekonomik güvenliği azalttığı gibi kaynaklara erişimi de azaltmaktadır. Geçim kaynakları kırsal geçim kaynaklarına ve doğal kaynaklarına bağlı Afrika’da ve Asya’da yaşayan genç topluluklara etkisinin olumsuz olması beklenmektedir (UN World Youth Report: Youth&Climate Change, 2010).

WEF, her yıl yaptırdığı ve tüm dünyadan 30 bine yakın gencin katıldığı bir anketle küresel gençliğin eğilimlerini araştırmaktadır. Son 3 yıldır dünyanın en önemli sorunu nedir sorusuna genç katılımcıların “iklim değişikliği ve çevre tahribatı” yanıtını vermesi

(%48.8) gençlerin konuya verdikleri önemin bir işaretidir. Gelecekte yönetici pozisyonunda olacak gençlerin bugünden iklim politikasına katılmalarını sağlamak, gerekli temsiliyet mekanizmalarını yaratmak önemlidir ve acildir.

Doğanın gençlere miras kalacağı düşüncesi, gençlerin çevre ve doğa koruma ile yakından ilgilenmeleri gerektiği yargısını oluşturmuştur. Bu yüzden çevre hareketi genellikle gençlerle özdeşleştirilir ve gençlerin hareketin öznesi olması gerektiği vurgulanır. Bu ön kabuller üzerine oturtulan misyonu tekrar etmek yerine gençlerin çevre sorunlarını algılayış biçimlerini, çevre bilinçlerini ve kaygılarını incelemek gerekir.

Gençler çevre ve iklim değişikliği konularında eğitim ve medya üzerinden belirli bir duyarlılık geliştirmiş durumdadırlar. Siyasi partilerin, çevre başta olmak üzere gençlerin yaşamlarını doğrudan etkileyecek konularda aktif politikalar geliştirmemesi, gençlerin siyasi partilere yakın durmamasını açıklayabilecek faktörlerden biri olarak görülebilir. Siyasi partilerde çevre ve iklim değişikliği başlığı altında bağımsız bir parti programı olmaması ve hâlihazırda siyasi partilerin gençlik kolları faaliyetlerinde çevre konusunun henüz gündeme gelmemesi, bu konuda etkin olmak isteyen gençleri siyasi partiler yerine çevreci sivil toplum kuruluşlarına ve çevreci toplumsal hareketlere yönlendiren nedenlerdir. Profesyonel ve ulusal çevre STK'ları çevre konusunda etkin olmak isteyen gençler için bir çekim gücü oluşturmakta ve temelde öğrenci olan gençlere yönelik örgütlenme ve farkındalık yaratma çalışmaları yürütmektedirler.

Gençlerin çevre ve iklim değişikliği gibi önemli sorunlara bakışlarını analiz ederken hiç kuşkusuz gençlik ve kuşak kavramlarının her kuşağın yaşadığı dönemden ayrı olarak düşünülemeyeceği noktasından yola çıkılmalıdır. Bu açıdan bugünün genç kuşağını anlamak için bu kuşağın içine doğmuş oldukları dünyanın özelliklerini anlamak büyük önem taşımaktadır. Kuşak kavramını çalışın tüm sosyal

bilimciler, kuşaksal farklılıkların hızlı değişimlerle (ekonomik, sosyal, teknolojik) alakalı olduğu üzerinde durmaktadırlar. Örneğin, 1928 yılında yayınladığı makalesi bugün kuşak üzerine yazılmış klasik bir makale haline gelmiş olan Karl Mannheim'a göre; aynı yaş grubundan gençler, ancak büyük tarihsel dönüşümlere yol açan olaylar yaşadıklarında bir kuşak bilinci geliştirirler (Mannheim, 1928). Bu durumda yaş grubu, kendine özgü kimliği olan bir kuşağa dönüşmektedir. Bir kuşağa mensup farklı gruplar karşıt görüşlere sahip olsalar bile yetiştikleri tarihsel döneme ilişkin ortak bir değerler bütünü paylaşmaktadırlar (Neyzi, 2004; Mannheim, 1952). Yine kuşak üzerine klasik çalışmalardan birine imza atmış olan Margaret Mead de, insanların önceki kuşakların hayatlarını yeniden ürettikleri (aynı çeşit yaşam tarzlarına sahip oldukları) geleneksel toplumlarda kuşak çatışması olmadığını altını çizerken modern toplumla beraber kuşak çatışmasının oluşmaya başladığını savunur. Modern toplumla beraber "yaşlı" kuşaklarla "genç" kuşakların değerleri çatışmaya başlar. Mead, İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan değişimlerle beraber ise kuşaklar arasında çatışma değil uçurum oluştuğunu savunmaktadır. Hızla değişen dünyaya ayak uyduramayan eski kuşak ile genç kuşak arasında Mead'in deyimiyle bir "uçurum" oluşmuştur (Mead, 1970). Kuşağa dair tüm bu fikirler bize kuşak kavramının yaşanan dönemden ayrı düşünülemez bir kavram olduğunu düşündürür. Gençliğin dinamizmi, her zaman siyasal bir aktör olmasındaki en önemli etken sayılagelmıştır.

Fathers
For
Future

#GRAND
PARENTS
for FUTURE

#POODLES FOR FUTURE

SKOLSTREJK
FÖR
KLIMATET

Türkiye’de de 19. yüzyılda Osmanlı toplumunu modernleştirme girişimlerinin de, Cumhuriyet’in inşa döneminin de en gözde siyasal aktörlerinden birisi kabul edilmiştir (Lüküslü, 2015).

Bu yüzden gençliğin çevreye bakışı incelenecekse bu gençlerin hangi kuşağın üyesi oldukları, nasıl bir dönemde doğmuş ve büyümüş oldukları, hangi olaylardan etkilendikleri üzerine de kuşkusuz düşünmek gerekmektedir. Hiçbir kuşak homojen değildir ve kendi içinde farklı eğilim ve değerlere sahip gruplara (generation units) sahiptir ama yine de bu farklılıklara rağmen ortak paydalardan ve kuşağın genel özelliklerinden (generation as actuality) bahsetmek mümkündür. Analizini yapmaya çalıştığımız genç kuşağın, küresel çevre sorunlarının ve bu küresel çevre sorunlarıyla küresel ölçekte mücadele etmenin zorunluluğunun öne çıktığı bir dönemde doğmuş olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu dönemde ekolojik sorunlarla küresel ölçekte mücadele edilmesinin gerekliliği Birleşmiş Milletler’in düzenlediği çevre konferanslarında ve zirvelerinde genç kuşakların bu mücadeledeki rolünü de içine alarak gelişmiştir. 1972 yılında çevre konusunda uluslararası düzeyde toplanan ilk önemli konferans olan Birleşmiş Milletler Stockholm İnsan ve Çevresi Konferansı çerçevesinde tüm insanlar ve gelecek nesiller için çevrenin korunması ve iyileştirilmesi için hükümetlerin ve toplumların ortak çaba sarf etmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Konferans sonunda imzalanan Deklarasyon’un 19. Madde’si genç nesillere özel bir anlam yüklememekle beraber çevre ve eğitimi ilişkilendirmektedir: “Bireylerin, şirketlerin ve toplulukların tüm insani yönleriyle çevreyi korumak ve geliştirmek için gerekli olan aydınlanmış bir fikir ve sorumlu davranışın temelini genişletmek için imkânları az olanlara ihtimam göstererek hem gençlere hem de yetişkinlere çevre meselelerinde eğitim vermek şarttır.” (United Nations, 1972).

Sürdürülebilir Kalkınma kavramı ise ilk kez, 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunca hazırlanan Brundtland Raporu’nda “Bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma” olarak tanımlanmış ve bu tarihten itibaren yaygın şekilde kullanılmaya başlanmıştır (United Nations, 1987). Brundtland Raporu genel olarak, yoksulluğun ortadan kaldırılmasını, doğal kaynaklardan elde edilen yararın dağılımında eşitliğin sağlanmasını, nüfus kontrolünü ve çevre dostu teknolojilerin geliştirilmesini sürdürülebilir kalkınma ilkesi ile doğrudan ilişkilendirmektedir. BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun hazırladığı, Komisyona başkanlık eden Norveç’in en genç ve ilk kadın başbakanı Gro Harlem Brundtland’tan esinlenilerek Bruntland Raporu olarak da adlandırılan rapor, stratejik bir amaç olarak nesiller arası eşitliği sağlamak için gençler dâhil olmak üzere yurttaşların siyasal sistemlerin karar mekanizmalarına etkin katılımının sağlanmasını öngörmektedir.

1992’de toplanan BM Rio de Janeiro Çevre ve Kalkınma Konferansı’nda kabul edilen ilkelerin 21.’si “herkese daha iyi bir gelecek sağlamak ve sürdürülebilir kalkınmayı başarabilmek için dünya gençliğinin yaratıcılığı, idealleri ve cesareti küresel bir sorumluluğu paylaşmaları yönünden kanalize edilmelidir” diyerek gençlerin olumlu özelliklerine vurgu yaparken “dünya gençliğinin global bir sorumluluk” alması istenmektedir. Bu konferansta kabul edilen belgelerden olan Agenda 21 (Gündem 21) kalkınma ve çevre arasında denge kurulmasını hedefleyen “sürdürülebilir kalkınma” kavramının yaşama geçirilmesine yönelik bir eylem planı niteliğindedir.

Gündem 21, kalkınma ve çevre arasında denge kurulmasını hedefleyen “sürdürülebilir kalkınma” kavramının yaşama geçirilmesine yönelik, küresel uzlaşmanın ve politik taahhütlerin en üst düzeydeki ifadesi olan bir eylem planıdır. Gündem 21’in 25. Bölümü, gençlik konusunu Sürdürülebilir

Kalkınmada Çocuklar ve Gençlik başlığı altında ele almaktadır. Dünyanın her yerinde gençlerin karar alma süreçlerine etkin olarak katılmalarının zorunluluğu üzerinde durulmuştur.

Gündem 21 hükümetleri aşağıdaki önlemleri almakla yükümlü tutmuştur:

- 1993 yılı itibarıyla iki cinsiyetten gençlerin yerel, ulusal, bölgesel ölçeklerde çevreye dair karar mekanizmalarına katılımını sağlamak için gerekli prosedürleri hayata geçirmek,
- Kalkınma sorunlarında ya da çevre plan ve programların yazılması ve değerlendirilmesinde gençlik örgütleriyle diyalogu geliştirmek,
- Sosyal ve ekonomik kalkınmada ve kaynakların yönetiminde perspektifler sunan uluslararası, bölgesel ve yerel gençlik konferanslarının ve diğer forumların tavsiyelerinin ilgili politikalara eklenmesi için dikkate alınması.

2002 Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde ise Su, Enerji, Sağlık, Tarım ve Biyolojik Çeşitlilik gibi beş öncelikli konu belirlenirken "Çocuklar ve Gençler" diğer sekiz grup (yerli halk, hükümet dışı kuruluşlar, yerel makamlar, işçiler ve sendikalar, iş ve endüstri çevresi, bilim ve teknoloji çevresi, çiftçiler) ile birlikte temsil edilmiştir.

Yeni Delhi (2002) ve Doha (2012) Çalışma Grupları iklim değişikliğinde kararların formüle edilmesinde ve uygulanmasında gençliği etkin bir şekilde katılacak başlıca gruplardan biri olarak hedeflemiştir. 2014 Lima Eğitim ve Farkındalık Deklarasyon'u ise iklim değişikliği ile mücadele ve iklim değişikliğine uyum için etkili politikaların geliştirilmesinde ve uygulanmasında önemli olan katılım ve bilgiye erişimde gençliğe temel paydaşlardan biri olarak tekrar yer vermiştir.

Küresel sera gazı emisyonlarını kısıtlamayı hedefleyen 2015 tarihli Paris Anlaşması giriş bölümünde iklim değişikliği ile mücadelede farklı toplumsal gruplara atıf yapmaktadır. "İklim

değişikliğinin insanlığın ortak bir kaygısı olduğunu kabul ederek, taraflar iklim değişikliğine müdahale amaçlı eyleme geçtiklerinde insan hakları, sağlık hakkı, yerli halkların, yerel toplulukların, göçmenlerin, çocukların, engellilerin ve hassas durumdaki kişilerin hakları, kalkınma hakkı ve ayrıca cinsiyetler arası eşitlik, kadınların güçlendirilmesine ve nesiller arası eşitlik konularındaki yükümlülüklerine uygun hareket etmeli, bu hususlara saygılı olmalı ve bu hususlar geliştirmelidir" (Paris Anlaşması, 2015).

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri:

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, diğer bir deyişle Küresel Hedefler, yoksulluğu ortadan kaldırmak, gezegeni korumak ve tüm insanların barış ve refah içinde yaşamasını sağlamak için 2030 yılına kadar ülkelerin önlerine koyduğu bir hedefler manzumesidir. Dolaylı veya dolaysız birçok hedef ve alt hedef gençlik ile ilgilidir. Özel olarak iklim değişikliği hedefine bakıldığında gençliğin rolüne belirli alt hedeflerde atıf yapıldığı görülmektedir. Afetlerden etkilene, öğretim programlarına iklim değişikliğinin dâhil edilmesi ve temsiliyet mekanizmalarının yaratılması öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, Hedef 13 ve alt hedefleri önem arz etmektedir.

Hedef 13: İklim Eylemi: İklim değişikliği ve etkileri ile mücadele konusunda acilen eyleme geçilmesi

13.1.2. 100.000 kişi başına afetlerden etkilenen, kaybolan ve ölen kişi sayısı

13.3. İklim değişikliği azaltım, iklim değişikliğine uyum, etkinin azaltılması ve erken uyarı konularında eğitimin, farkındalık yaratmanın ve insani ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi

13.3.1. Birincil, ikincil ve üçüncül öğretim programlarına (iklim değişikliği hakkında) hafifletme, uyum, etki azaltma ve erken uyarı entegre etmiş ülkelerin sayısı 13.b Kadınlara, gençlere, yerel topluluklara ve dışlanmış gruplara odaklanarak en az gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan küçük ada devletlerinde iklim değişikliğiyle ilgili etkili planlama

ve yönetim kapasitesini arttıracak mekanizmaların desteklenmesi

Gençlik örgütlenmeleri incelendiğinde de gençlerin çevre sorunlarına karşı duyarlılıkları ortaya çıkmaktadır. Özellikle küresel iklim değişikliği konusunda gençler yerel, ulusal ve uluslararası organizasyonlar kurdular, farkındalığı arttırıcı çalışmalar yaptılar ve siyasilerden küresel ısınma ile mücadele için gerekli önlemleri acilen almalarını talep etmişlerdir. Küresel iklim değişikliğinin yarattığı ortamda yetişen gençler, çevre eğitiminden ekolojik yaşama, çevre protestolarından doğa korumaya birçok alanda bilinçlenmeye ve kendi sözlerini söylemeye başladılar. 2000 kuşağı olarak adlandırabileceğimiz kuşak, Türkiye toplumu ve koşullarından etkilendikleri gibi daha genel anlamda dünyanın durumundan ve koşullarından da oldukça etkilenmişlerdir. Çevre de içinde olmak üzere dünyanın sorunlarına “küresel” çözümler bulunmasının gerekliliğinin ortaya çıktığı bir dönemde sosyalleşmişlerdir. The Economist dergisi yaşanan dönemin özelliklerinden yola çıkarak II. Dünya Savaşı’nın ardından gelen “baby boom” kuşağı nükleer tartışmaların içine doğmuşken, 2000 kuşağının küresel ısınma tartışmalarının ortasında doğmuş bir kuşak olduğunu vurgulamakta ve Türkiye’deki kuşak da kuşkusuz tüm bu olaylardan bağımsız bir şekilde yetişmemektedir. Son on yılda gençlerin iklim mücadelesinde yerlerini aldıkları gözlemlenmektedir (Baykan & Lüküslü, 2009).

1.1. Birleşmiş Milletler Çatısı Altında İklim Değişikliği ve Gençlik

Gençlik Konferansı (GK) 2005’ten bu yana gençlik delegasyonlarının önemli parçalarından biri haline geldi. Yıllık olarak BM İklim Değişikliği Konferansları’nın başlamasından bir hafta önce toplanan GK, dünyanın farklı yerlerinden gençleri uluslararası gençlik iklim hareketini inşa etmek üzere bir araya getirmektedir. Hareketin üyeleri tarafından organize edilen GK, yüzlerce genç iklim liderini,

kapasitelerini arttırmak, deneyimlerini paylaşmak ve Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi sürecine bağlı olarak kampanyalar ve stratejiler üzerine iş birliği yapmak üzere bir araya getirmektedir. Üç günlük konferanslar boyunca, GK genç delegeleri yaklaşan BM İklim Değişikliği Zirvesi’ne hazırlamakta ve YOUNGO’nun (Children and Youth constituency to UNFCCC/BMİDÇS Bünyesinde Gençlik ve Çocuklar Temsili) etkinliğini güçlendirmektedir. GK’de geliştirilen ve dağıtılan araçlar sonrasında gençlik delegasyonları tarafından hem hükümetlerarası iklim değişikliği müzakerelerinde hem de kendi ülkelerinde kullanılabilmektedir. 2009’dan bu yana gençlik örgütlerinin artan iklim müzakerelerinde yer alma taleplerini karşılamak üzere BMİDÇS, temsiliyet statüsünü genişleterek gençlik STK’larına da BMİDÇS konferanslarında resmi bilgi edinme, toplantılara katılma, konuşma süresi isteme ve lojistik destek alma hakkı vermiştir. Dünyanın 50’ye yakın ülkesi iklim değişikliği müzakere heyetlerinde genç temsilcilere yer verirken müzakerelerin başladığı 1995 yılından bugüne Türkiye heyetinde temsilci olarak bir gençlik delegasyonu yer almamıştır. Birleşmiş Milletler iklim değişikliği ve gençlik ilişkisini sadece iklim müzakerelerinde temsiliyet üzerinden değil diğer örgütlerinin rutin çalışmaları üzerinden de kuruyor. BM Çocuk, Gençlik ve İklim Değişikliği Ortak Çerçeve İnisiyatifi (UN Joint Framework Initiative on Children, Youth and Climate Change) 2008 yılından bu yana 16 hükümetlerarası birimi ve birçok gençlik örgütünün gençlerin iklim değişikliği ile mücadele ve iklim değişikliğine uyum eylemleri için güçlendirilmesi ve gençlerin iklim değişikliği ile ilgili politika geliştirme süreçlerine katılma çabalarını da destekliyor.

I STAND ON
ACT

PROTECT
OUR
PLANET

I SPE
FOR THE
TREES FOR
THE TREES
HAVE NO
TONGUES
— THE LORAX

BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) gıda güvenliğinin gelişmesini, iklim değişikliği eğitsel programlarını ve kırsaldaki çiftçilerin okullarını desteklemektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından yürütülen Küresel Çevre Fonu Küçük Destek Programı (UNDP-GEF-SGP) gençlik örgütleri veya gençlik ile çalışan sivil toplum kuruluşlarının iklim değişikliği ile mücadele veya iklim değişikliğine uyum ile ilgili önerdikleri projeler için kaynak sağlamaktadır. Geçtiğimiz yıllarda Türkiye’de “Yenice Ormanlarında İklim Değişikliği Mücadelesinde Kayıp Bileşen: Kadın”, “Sürdürülebilir Enerji Eğitimi” gibi projeler Küçük Destek Programı tarafından desteklenmiştir.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Sürdürülebilir Kalkınma Programı için İklim Değişikliği Eğitimi ile ulusal iklim değişikliği eğitim programlarını, politikalarını ve kaynaklarını, ayrıca YouthXchange inisiyatifi ile de UNESCO ve BM Çevre Programı 45 ülkede sürdürülebilir yaşam tarzları üzerine gençlik projelerini desteklemektedir.

BM Çevre Programı’nın uyguladığı uzun dönemli Tunza Gençlik Stratejisi ile kapasite geliştirme, çevresel farkındalık ve bilgi değişimini destekleyerek gençleri çevresel aktivitelere yönlendirmeye ve çevre bilinci olan yurttaşlar yetiştirmeye çabalamaktadır. BM İnsan Yerleşimleri Programı (UN Habitat) Kentsel Gençlik Fonu ve Tek Durak Gençlik Merkezleri üzerinden gençliğin başı çektiği grupları kentsel alanlarda iklim değişikliği ile mücadelede programlar geliştirmek için desteklemektedir. BM Çocuklara Yardım Fonunun (UNICEF) İklim Değişikliğine Uyum ve Afet Risk Azaltımı ekipleri Sürdürülebilir Kalkınma için Eğitim programına katkıda bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Eğitim ve Araştırma Enstitüsü (UNITAR) “UNCC:Learn3” programıyla iklim değişikliği eğitimine uzun vadeli ve stratejik bir yaklaşımla yaklaşmakta ve bunun için ulusal stratejiler tasarlamayı, resmi ve gayri resmî öğrenim ortamları için eğitim materyalleri geliştirmeyi ve iklim değişikliğini temel prensiplerinin ulusal müfredata entegre

edilmesi için küresel farkındalığın artırılmasını hedeflemektedirler.

1.2. Avrupa Birliği’nde İklim Gençlik Eylemi

Avrupa Komisyonu’nun “İklim Eylemi için Gençlik” inisiyatifi genç insanları Paris Anlaşması’nda özetlenen yenilenme ruhunu değerlendirmelerini ve sınırlar ötesinde geleceği şekillendirmeleri için güçlendirmek istemektedir. Avrupa Birliği (AB) iklim eylemine vakfedilmek üzere gençlik programları çerçevesi yaratmaktadır. İklim için Avrupa gençliğinin amacı bu inisiyatifleri büyütmek ve onları gençlerin kendi yerel toplulukları ve iklim için harekete geçmeleri amacıyla kullanmak olacaktır. Avrupa Dayanışma Gücü (European Solidarity Corps), Avrupa Birliği’nin yeni bir inisiyatifi olarak gençlere kendi ülkelerindeki veya yurtdışındaki projelerde kendi topluluklarının ve Avrupa çapında insanların yararlanabileceği projelerde gönüllü çalışma imkânları geliştirmektedir. Avrupa Komisyonu, Avrupa Dayanışma Gücü’ne 2018-2020 yılları için çeşitli alanlarda kullanılmak üzere 340 milyon Avro ayırmıştır ve bunun 40 milyon Avro’dan fazlası çevre ve iklim ile ilgili gönüllülük fırsatları yaratmaya ayrılacaktır.

Sivil alanda gençler, özellikle liseliler, iklim değişikliği için eyleme geçmekteler. İsveç’in Stockholm kentinde yaşayan 15 yaşındaki Greta Thunberg, İsveç’te 16 yaşına kadar zorunlu olan okula gitme kuralını kırmıştır. Greta Thunberg, ülkesinin iklim değişikliğiyle mücadele politikalarını yetersiz bulduğu için İsveç’te genel ve yerel seçimlerin yapılacağı 9 Eylül’e kadar her gün Parlamento önünde eylem yapmaya başladı. Greta Thunberg’in eylemi tüm dünyada ses getirmiş ve Polonya’nın Katoviçe kentinde 2 Aralık’ta başlayan Taraflar Toplantısı’nda (COP24) BM Genel Sekreteri António Guterres ve dünya liderlerine seslenen Greta Thunberg şunları söylemiştir.

MAKE THE
WORLD GRETA
AGAIN!

“25 yıl boyunca sayısız insan Birleşmiş Milletler İklim Konferansları’nın yapıldığı binaların önünde durdu ve liderlerimizden emisyonları durdurmalarını istedi. Ancak, açıkça görülüyor ki emisyonlar artmaya devam ediyor. Bu yüzden onlardan bir şey istemeyeceğim. Bunun yerine medyadan bir şey isteyeceğim, artık krize kriz gibi davranmaya başlamalarını. Dünyanın her yerinden insanlar liderlerinin bunu beceremediğinin farkına varmaya çağırıyorum. Çünkü varoluşsal bir tehditle karşı karşıyayız ve bu çılgınlığı sürdüreceğiz zamanımız yok. İsveç gibi zengin ülkelerin küresel ısınmayı 2 derecede tutma hedefine ulaşması için emisyonlarını yılda en az yüzde 15 azaltmaya başlaması gerekiyor” (Yeşil Gazete, 2018). Greta Thunberg, Ocak ayında İsviçre’nin Davos kentinde toplanan Dünya Ekonomik Forumunda da küresel elitlere seslenerek iklim değişikliğini ciddiye almalarını talep etmişti. Liselerde başlayan iklim eylemlerine ve iklim grevlerine Şubat 2019 itibarıyla dünya çapında 270 şehirde 70 bin öğrenci katılmıştır (The Guardian, 2019).

Avrupa dışında çocuklar ve gençler hukuki yollar aracılığıyla da hükümetlerinin iklim değişikliği konusunda daha fazla sorumluluk almalarını sağlamaya çalışmaktadırlar. 2015 yılında 8-19 yaş aralığındaki çocuklar Birleşik Devletler Oregon Bölge Mahkemesi’nde, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Federal Hükümetine karşı anayasal iklim değişikliği davası açmıştır. Dava konusu ülkeleri ABD’nin geleceklerini tehlikeye sokan ve iklim sisteminin istikrarını bozan fosil yakıtlara karşı harekete geçmemesi olmakla birlikte, 21 davacı devletin fosil yakıtlardan çıkar sağlaması ve bu enerji kaynaklarının çıkarılmasını, kullanılmasını teşvik eden politikalar geliştirmesini durdurmak istemiştir.

1.3. Arap Gençlik Hareketi

Arap Gençlik İklim Hareketi’nin tohumları 2012’de Doha’daki BMİDÇS 18. Taraflar Toplantısı ertesinde Kahire’de gençlik temelli Arap STK’sı IndyACT ve Mısır’daki diğer bazı STK’ların düzenlediği Arap Gençlik İklim Hareketi Çalıştayı (Arab Youth Climate Movement Workshop) sırasında atılmıştır. 500’den fazla başvuru arasından 20 genç Arap iklim lideri Ortadoğu ve Kuzey Afrika’da iklim değişikliği ile yerel bölgesel ve uluslararası alanda mücadele edecek ilk hareket için seçilmişlerdir. Sonrasında Arap İklim Gençlik Hareketi’nin aralarında Suriye, Cezayir, Bahreyn, Mısır, Sudan, Fas, Tunus, Moritanya, Libya, Ürdün, Filistin, Suudi Arabistan ve Umman olmak üzere 16 ulusal şubesi oluşturulmuştur. Hareket misyonunu iklim değişikliği krizini çözmek için bir kuşak hareketi yaratmak olarak tanımlamaktadır. Hareket gençleri eğiterek, onlara ilham vererek, genç iklim aktivistlerini çevre ve kalkınma etkinliklerinde tüm Ortadoğu ve Kuzey Afrika’da harekete geçirerek, gençleri yerel topluluklarında güçlendirerek ulusal, bölgesel ve uluslararası ölçekte değişim yaratmaya çabalarak, gençliği hem Taraflar Konferansları’nda ve uluslararası iklim politikaları oturumlarında hem de kendi ülkelerindeki taban hareketlerinde etkin kılarak, alınacak kararlarda, desteklenecek politikalarda adaleti ve sürdürülebilirliği dikkate alarak, resmi ve gayriresmi iklim ve çevre eğitimi yürüterek ve yerel toplulukların iklim değişikliğinin topluluklarına etkisini anlamaları ve eyleme geçmeleri için kapasitelerini yükselterek bu hareketliliği yaratmayı hedeflemektedir.

2. TÜRKİYE'DE GENÇLİK POLİTİKASI VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

Gençlik ve spor alanında ortak bir anlayış, vizyon, politika ve hedeflere ulaşma, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşların hizmet ve faaliyetlerinde koordinasyon ve iş birliğini sağlama amacıyla, gençlik ve spor alanında ulusal düzeyde bir kılavuz olacak Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi 2013'te Gençlik ve Spor Bakanlığınca hazırlanmıştır. Bu belgede "Sağlık ve Çevre" başlığında Politikalar, Hedefler ve Paydaşlar belirlenmiştir. Çevre başlığı altında "Farkındalığın Artması" ve "Doğa sevgisinin yaygınlaşması" iki önemli politika olarak belirlenmiştir. Türkiye'nin genç kuşaklarının iklim değişikliğinden nasıl etkileneceği, kırdaki veya kentlerde hangi gençlik gruplarının ne şekilde zarar göreceği, sağlık, doğal kaynaklara ulaşım veya tarım gibi alanlarda gençlerin iklim değişikliğinin sonuçlarından nasıl etkileneceğine dair çalışmalara önem verilmelidir.

Politikalar

Gençlerin çevreye daha duyarlı hale gelmesi ve farkındalıklarının artırılması.

Hedefler

- Gençlere yönelik eğitim programları ve sosyal sorumluluk projeleri ile çevreye olan duyarlılığın, sorumluluğun ve bilincin artırılmasını sağlamak.
- Çevre bilinci konusunu tüm eğitim kademelerinde müfredata almak.
- Gençler arasında, çevreye zarar vermeyen araç ve ürünlerin kullanımını özendirmek.
- Gençlerin enerji kaynaklarının verimli kullanımı ile ilgili bilinçlenmelerini sağlamak.

- Geri dönüşüm hakkında bilgilendirme çalışmaları yapmak, geri dönüşüm noktalarının yaygınlaştırılmasını sağlamak ve kullanımını teşvik etmek.
- Çevrenin korunmasını ve gençlerde çevre duyarlılığının artırılmasını sağlayacak uyarıcı mesajlar içeren programlar hazırlanması konusunda medya desteği sağlanmasına yönelik çalışmalar yapmak.
- Gençleri yenilenebilir enerji başta olmak üzere her türlü (nükleer enerji de dâhil) enerji kaynağı hakkında bilimsel gerçekler ışığında bilgilendirmek, enerji ve çevre arasındaki ilişki hususunda gençlerde gerekli bilinci oluşturmak.
- Doğa sporları teşvik edilerek gençlerde çevre bilincinin oluşturulması ve geliştirilmesi konusunda çalışmalar yapmak.
- Gençlerin çevre ile iç içe olacağı, doğada zaman geçirmelerini ve doğayı sevmelerini sağlayacak çevre eğitim parklarının oluşturulmasını sağlamak.
- Gençlik merkezleri, gençlik kampları ve gençlere yönelik projelerde gençlerin doğayı tanımlarını ve doğada zaman geçirmelerini sağlayacak faaliyetler düzenlemek.
- Gençlik doğa kamplarının sayılarını arttırarak daha fazla gencin faydalanmasını sağlamak.
- İzcilik, dağcılık, bisiklet, kayak, oryantiring vb. branşları teşvik etmek.

Paydaşlar

Milli Eğitim Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Üniversiteler, Medya Kuruluşları, Yerel Yönetimler, Sivil Toplum Kuruluşları

2.1. Türkiye'nin İklim Stratejisi ile Gençlik

Türkiye, 2010 ile 2023 yıllarını kapsayan dönem için "İklim Değişikliği Stratejisi" hazırlamış ve bu strateji ile Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin temel ilkelerinden biri olan "ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar çerçevesinde küresel iklim değişikliği ile mücadele çabalarına imkânları ölçüsünde katkıda bulunmayı bir hedef olarak belirlemiş; ulusal azaltım, uyum, teknoloji, finansman ve kapasite oluşturma politikalarını ortaya koymuştur. İklim ve ilgili alanlarda farklı eylem planları ve stratejileri de geliştirilmiştir. Başlıcaları şunlardır.

- *Türkiye İklim Değişikliği Stratejisi 2010-2023*
- *İklim Değişikliği Eylem Planı 2011-2023*
- *İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2023*
- *Enerji Verimliliği Strateji Belgesi (2010-2023)*
- *İklim Değişikliği ve Buna Bağlı Afetlere Yönelik Yol Haritası Belgesi (2014-2023) Ulusal Katkı Niyet Beyanı (INDC) (2015)*

Gençlerin iklim değişikliği politikalarına katılımı açısından uluslararası, ulusal ve yerel stratejiler önem arz etmektedir. Bu bağlamda, katılımcılık denince ne anlaşılmaktadır? Rajani'ye (2001) göre katılımcılık aşağıdaki anlamları içerir:

- Bilgi arama, görüş oluşturma, fikir ifade etme,
- Etkinliklerde ve süreçlerde yer alma,
- Dinleme, düşünme araştırma ve konuşma gibi farklı roller oynama,
- Karar alma konusunda bilgilendirme ve danışılma,
- Fikirler, süreçler, öneriler ve projeler başlatmak,
- Durumları analiz etme ve tercihler yapma.

Bu noktada önemli sorulardan bir tanesi; gençler iklim değişikliği politikasına nasıl katılabilirler? Öncelikle üniversitelerde, gençlik sivil toplum kuruluşlarında, gençlik gruplarında, kent

konseylerinin gençlik meclislerinde, Ulusal Gençlik Parlamentosu'nda, siyasi partilerin gençlik teşkilatları ve gençlik merkezlerinde iklim değişikliğini gündeme getirebilirler. Karar alıcıların, seçilmişlerin ve atanmışların dikkatini iklim değişikliği eylemine çekebilirler. Anaokulu, ilkököl, ortaokul ve lise seviyesiyle özellikle üniversitelerde iklim değişikliğinin müfredata girmesine ve iklim değişikliği araştırmalarının yaygınlaştırılmasına katkıda bulunabilirler. Gençlik bazlı sivil toplum kuruluşlarının yerel, ulusal ve küresel düzlemde karar mekanizmalarına katılımını ve bunun kurumsallaşmasını talep edebilirler. Yerel yönetimler de iklim eylem planlarında, iklim değişikliğine uyum planlarında gençlerin iklimden kentlerde nasıl ve ne derece etkileneceklerini göz önünde bulundurarak politika geliştirmeli ve genç sesleri dâhil etmelidir. Özellikle son yıllarda Birleşmiş Milletler çatısı altında yürütülen Taraflar Konferansı'nda resmi heyet düzeyinde gençlerin temsili giderek önem kazanmaktadır ve Türkiye bu konuda hızlı ve büyük adımlar atmalıdır.

2.2. Sivil Toplumda Gençlerin İklim Eylemi

Sivil alanda gençlerin iklim değişikliği üzerine girişimleri şu şekilde özetlenebilir: "Türkiye'de İklim Değişikliği Politikalarına Gençlik Katılımı Girişimi, kısaca İklim İçin Gençlik, farklı gençlik gruplarını ve bireyleri bir araya getirerek kritik öneme sahip COP'larda Türkiye'nin adil, gerçekçi ve sürdürülebilir bir iklim politikası yürütmesi için bağımsız, kolektif bir baskı/lobi grubu olmayı" amaçlamaktadır.¹ Bu girişim ilk toplantısını Eylül 2009'da Ankara'da yaklaşık 30 gencin katılımı ile gerçekleştirmiştir. Bu toplantı sonrasında bir inisiyatif kurma ve 2009 yılında Kopenhag'daki COP 15 sürecine yönelik çalışma yapmaya karar verilmiştir (Konak, 2011). Kopenhag Zirvesi öncesinde, 2009'un haziran ayında iklim politikalarıyla ilgilenen üniversite öğrencisi ve yeni mezun gençlerden oluşan bir grup tarafından

¹ Bkz. <http://www.cevreciyiz.com/haber-detay/2615/iklim-icin-genclik>

kurulan İklim İçin Gençlik Kopenhag Zirvesi'ne katılmış ve günlük bir bülten yayımlamıştır. 350 Ankara'nın kuruluşunda ve Ankara'daki ilk 350.org eyleminin organizasyonunda aktif olarak yer alan grup, Kopenhag Zirvesine yönelik kampanyayı da birlikte yürütmüştür. Grup, Kasım 2009'da Kuşulu Park'ta "İklimi Değil Çorbayı Isıt" başlıklı bir etkinlik düzenlemiştir. Kopenhag Zirvesi sırasında ODTÜ (Orta Doğu Teknik Üniversitesi) Çevre Mühendisliği Bölümü'nde düzenlenen bir etkinliğe canlı yayın bağlantısı yoluyla katılan grup üyeleri zirveyle ilgili bilgilendirme yapmıştır. Ayrıca 2010'da iklim adaleti hakkında "Alt Tarafı Dünyanın Sonu" başlıklı bir kitapçık hazırlayarak İstanbul'da düzenlenen Avrupa Sosyal Forumu'nda dağıtan İklim için Gençlik şu anda aktif değildir (Şahin, 2014).

Change for Climate (C4C) Project (İklim İçin Değişim Projesi) bünyesinde genç iklim liderleri yetiştirmeye yönelik olarak İklim Simülasyonu Programı (Climate Simulation Program) İzmir ve Ankara'da gerçekleştirilmiştir. 35 yaş altındaki sivil toplum örgütü temsilcileri veya üniversite öğrencilerinin katılımına açık olan programda gençlerin Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği müzakerelerinin bir simülasyonu gerçekleştirilmektedir. Massachusetts Institute of Technology (MIT) ve Climate Interactive tarafından geliştirilmiş "Dünya İklimi" ve "Dünya Enerjisi" gibi BMİDÇS zirvelerinin ve sektörler arası sera gazı emisyonlarının azaltımına yönelik düzenlenen küresel toplantıların simülasyonlarına katılım sağlanmaktadır. Ayrıca sistem düşüncesi araçları ile küresel ısınma, karbon ayak izi, iklim adaleti, düşük karbon ekonomisi ve 2100 küresel sıcaklık projeksiyonları gibi iklim değişikliği kamuoyunun önemli alt başlıkları üzerine hazırlanmış atölye çalışmalarına katılmaktadırlar.

"Kadıköy Belediyesi İklim Değişikliği Eylem Planı" için emisyon hedeflerini belirleme ve yol haritasını geliştirme konusunda hem paydaşların hem de Kadıköy sakinlerinin aktif katılımları ile Nisan 2018'de "Katılımcı İklim Değişikliği Eylem Planı Danışma Toplantıları" gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede 18-29

yaş arası 150 gönüllü gence özellikle kentlerde iklim değişikliği ile mücadele ve iklim değişikliğine uyum eğitimi verilmiştir. Belediyenin iklim değişikliğinin negatif etkilerine karşı dirençli hale gelmesinde kapasite arttırmak için gençlerin bilgilendirilmesi hedeflenmiştir. Projede ayrıca 3-6 yaş arası çocuklar için sürdürülebilir eğitim programı geliştirilerek anaokullarında eğitim gören dört bin çocuğa iklim değişikliği konusunda farkındalık kazandırılmıştır (Kadıköy Belediyesi, 2018).

2.3. İklim Değişikliği Gençler için Küresel Bir Sorun Mu?

Öncelikle, gençlerin çevre sorunlarını ve küresel ısınmayı dünyanın önemli sorunları arasında telaffuz ederken Türkiye'nin sorunları arasında bunlara yer vermedikleri gözlemlenmektedir. "Gençlere Göre Çevre: Küresel Ama Satırarası Bir Sorun" başlıklı araştırmanın yapısı gereği bunun nedenini irdeleyecek sorular sorulmamasına rağmen, bu ayrıma temel teşkil edebilecek birkaç neden sayılabilir. Özellikle küresel ısınmada çok güçlü olan "küresel" vurgusunu, gençlerin küreselleşme olgusunun etkisiyle küresel ile yerel arasında bir ayrım yap(a)mamalarını, yakın zamana kadar siyasetçilerin ve medyanın Türkiye'nin küresel ısınmada çok az sorumluluğu olduğu ve sonuçlarının Türkiye'de fazla hissedilmeyeceğini vurgulamaları ve Türkiye'de ekonomik ve sosyal sorunların çevresel sorunlara çok baskın gelmesi ileri sürülebilir.

Çoğu zaman iklim değişikliği politikaları denince akla makro düzeyde, tek tek devletlerin gücünü aşan, sadece uluslararası toplumun ilgilendiği, devletlerin birbiriyle müzakere ederek mücadele etmeye çalıştığı bir alan akla gelmektedir. Hiç şüphesiz iklim politikalarının önemli bir kısmı uluslararası planda cereyan etmektedir. Öte yandan uluslararası müzakereler dışında ulusal, bölgesel, yerel iklim değişikliği politikaları oluşturmak veya var olanları geliştirmek, tabana yaymak yurttaşların ve özellikle genç nüfusun katılımına açık hale getirmek giderek önemli bir hale gelmektedir.

ÜNİVERSİTE
GENÇLİĞİ

İKLİM
DAVASINA

SAHİP
ÇIKIYOR!

İklim değişikliği politikaları, yurttaşların çevre, enerji, ulaştırma, sanayi, atık yönetimi, konut ve tarım ve ormancılık gibi yaşamsal öneme haiz politikaları yatay kesmektedir. İklim değişikliği politikalarından katılımcı bir perspektif çizebilmek için yukarıda bahsi geçen politikalarda katılımcılığı sağlamak gerekmektedir. Yine iklim değişikliği politikalarında gençlik katılımı dediğimizde çevre, enerji, konut, ulaştırma politikalarında gençlerin katılımını, söz söylemede ve karar almada etkin olmalarını düşünmek gerekmektedir. Biraz daha ileri gidersek eğer bu politikalarda katılımcılık ilkesi gözetilmezse iklim değişikliği politikalarında katılımcılık neredeyse imkânsız hale gelecektir. Yaşadığı şehrin şekillenmesine fikrî veya idari olarak katılım sağlayamayan gençlerin, o şehrin iklim değişikliği ile mücadelesi veya iklim değişikliğine uyumuna dair politikalara müdahil olması beklenemez. Kent yönetimi mekanizmalarında ne kadar çok genç etkin bir biçimde görünürse, kentsel iklim politikalarında da gençleri içeren politikalara sahip olmak mümkün olacaktır. Yine aynı şekilde enerji politikaları ele alındığında hangi fosil veya yenilenebilir enerji kaynaklarından ne kadar ve ne şekilde enerji üretileceğine dair geliştirilen politikalarda gençliğin sözü veya oyu/onayı yoksa iklim değişikliğine sebep olan fosil yakıt yatırımlarının önüne geçilmesi veya rüzgar, güneş gibi yenilenebilir kaynaklardan temiz ve yerel enerji üreterek atmosfere daha az sera gazı emisyonu kapsamında gençlerin katkısı az olacaktır.

Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı'nın (TÜSES) yürütücülüğünü yaptığı ve Friedrich Ebert Vakfı (FES) Türkiye Temsilciliği tarafından desteklenen İstanbul'da gerçekleştirilen "Gençler Tartışıyor: Siyasete Katılım, Sorunlar ve Çözüm Önerileri" araştırması çerçevesinde yapılan odak grup toplantılarının (164 gencin katıldığı 26 odak grup çalışması) büyük çoğunluğunda çevre sorunları ve özellikle iklim değişikliği konusu katılımcı gençler tarafından sıkça dile getirilmiştir (Baykan & Lüküslü, 2009: 254). Odak gruplarda gözlemlendiği üzere gençler, küresel ısınma başta olmak üzere çevre sorunlarından kaygı duymakta ve

buna paralel olarak belirli bir çevre duyarlılığı geliştirmektedir. Gençlerin bu duyarlılığı nasıl geliştirdiği ve bu duyarlılığın bir politikleşmeye dönüşüp dönüşmeyeceğini incelemek aydınlatıcı olabilir. Odak gruplarda dile getirilen politikleşme süreçlerinde ailenin ve yakın çevrenin önemi ön plana çıkmakta ama yeni gelişmekte olan çevre siyasetinde bu iki faktörün etkisi olmayabilir. Genç kuşağın hem bu duyarlılığı hem de muhtemel politikleşmeyi daha değişik kanallardan edindiği (medya, internet) ve klasik siyasi akımlarda gözlemlenebilen rol modellerinin (siyasi figür veya kanaat önderi) çevre siyasetinde henüz ortaya çıkmadığı söylenebilir. Bu kuşağın çevre bilinci ve eylemliliği geliştirmesi açısından avantajları; bilgiye ulaşmalarının kolaylaşmış olması, çevre sorunlarının çözümünde etkin olmak isteyenlerin iletişimi kolaylaştıracak araçlara sahip olmaları ve çözüm için kendi örgütlülüklerini de kurabilmeleridir. Odak gruplara katılan gençler, dünyanın önemli sorunları arasında değerlendirdikleri çevre sorunlarını ve küresel ısınmayı, Türkiye'nin sorunu olarak görmemişlerdir ve bu araştırmada kendiliğinden ortaya çıkmıştır. Hiç kuşkusuz bu konunun daha yakından incelenmesi ve değerlendirilmesi için niteliksel ve niceliksel veri üreten araştırmalara ihtiyaç vardır. Çevre alanındaki sivil toplum etkinliklerinde gençlerin belirli bir ağırlığı söz konusudur. Fakat çevre politikası ile ilgili karar alma mekanizmalarında henüz yer al(a)mamaktadırlar. Bu da bir kez daha gençlerin politikalar oluşturma sürecine katılabilmelerinin zorluğunu gözler önüne sermektedir. Gençler üzerine yapılan farklı gençlik politikası önerilerinde gençliğin karar alma mekanizmalarına katılmasını sağlayacak gençlik politikalarının oluşturulmasının önemi vurgulanmaktadır (Nemutlu & Kurtaran, 2008). Gençler çevre konusunu sorun boyutuyla ele almakta ve iklim değişikliği tartışmalarının etkisiyle çevre sorunlarını küresel planda değerlendirmektedirler.

Özellikle çevre alanındaki sivil toplum kuruluşlarında faaliyet gösteren gençler, çevrenin konularının, ülkenin, siyasi ve ekonomik gündeminin arka sıralarında yer alması, hatta marjinalleştirilmesinden yakınmaktadırlar. Çevre konularının çeşitli alanlara sıkıştırıldığını, yüksek siyasetin konuları arasına girmediğini, girse bile öncelik olarak değerlendirilmediğini düşünmektedirler.

2.4. İklim Değişikliği ve Toplumsal Cinsiyet

İnsanların iklim değişikliğinden ne ölçüde etkileneceğini belirleyen faktörler arasında sosyal statü, cinsiyet, yoksulluk, kaynaklara erişim ve kontrol sayılabilir. İklim değişikliğine kadınların ve erkeklerin ne şekilde cevap verdiği, ne ölçüde görüşlerinin alındığı ve desteklendiği ile iklim değişikliğine nasıl katkı sundukları sorgulanır hale gelmiştir. Kadınların karar alma mekanizmalarında temsil edilmemesi iklim politikalarının planlanması, geliştirilmesi ve uygulanmasında etkinliği azaltmaktadır. İklim değişikliği ile mücadele ve iklim değişikliğine uyumda kadınlar politikaları, programları ve hayatı yakından ilgilendirebilecek kararları etkileyemez durumdadırlar.

İklim Değişikliği Temel Politika Belgeleri ve Toplumsal Cinsiyet: Türkiye'nin iklim politikaları, stratejileri ve ulusal ve yerel eylem planları toplumsal cinsiyete duyarlı değildir.. İklim ile ilgili karar mekanizmalarda kadınların temsiliyetinin nasıl sağlanacağına dair ilkeler bulunmaktadır. Aynı şekilde kadınların iklim değişikliği ile mücadelede gerekli finansal mekanizmalara ve teknolojilere nasıl ulaşacağına dair öncelikler de belirlenmemiştir. Kentlerin iklim değişikliği eylem planlarında kadınlar anılmamaktadır. Bu durumun üç istisnası mevcuttur. İlk olarak iklim değişikliğine uyum politikaları geliştirilirken tarım sektöründe çalışan kadın çiftçilerin farkındalıklarının ve kapasitelerinin artırılması öngörülmüş, bunun için de eğitime dair stratejik hedef olarak planlanmıştır. İkinci olarak

“Enerji Hanım” projesiyle ev içi enerji verimliliği konusunda farkındalık oluşturma hedefi bulunmaktadır. Nitekim bu hedefin geleneksel cinsiyet rollerinden yola çıkarak kadınların ev içi işlerden sorumlu olacağı ön koşuluyla tasarlanması cinsiyetçi bir yaklaşımın ifadesi olmuştur. Son olarak kadın orman köylülerinin enerji tasarrufu konusunda bilinçlendirilmesi hedefi İklim Değişikliği Eylem Planı’nda yer almaktadır (Talu, 2018).

KAYNAKÇA

- Baykan, B.G. & Lüküslü, D. (2009). *Gençlere Göre Çevre: Küresel Ama Satırarası Bir Sorun*. [Cemil Boyraz (der.)] Gençler Tartışıyor: Siyasete Katılım, Sorunlar ve Çözüm Önerileri. 257-271.
- Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, (2015). *Adolescent and Youth Demographics: A Brief Overview*. <https://www.unfpa.org/sites/default/files/resouce-pdf/One%20pager%20on%20youth%20demographics%20GF.pdf> adresinden erişildi.
- Birleşmiş Milletler, (2010). *World Youth Report: Youth and Climate Change*. <https://www.un.org/esa/socdev/nyin/documents/wyr10/YouthReport-FINAL-web-single.pdf> adresinden erişildi.
- Ekoloji Kolektifi, (2015). *Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin 21. Taraflar Konferansı-COP 21: Paris Anlaşması*. http://www.hidropolitikakademi.org/wp-content/uploads/2016/01/Paris_Anlasmasi-ISBN-978-605-83799-1-6.pdf adresinden erişildi.
- European Commission, (2018). *European Youth for Climate Action*. https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/european-youth-climate-action_en.pdf adresinden erişildi.
- Gençlik ve Spor Bakanlığı, (2013). *Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi*. http://www.gsb.gov.tr/public/edit/files/Mevzuat/ulusal_gencilik_ve_spor_politikasi.pdf adresinden erişildi.
- ILO, (2016). *World Employment and Social Outlook 2016, Trends for Youth*. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_443480.pdf adresinden erişildi.
- Kadıköy Belediyesi, (2018). *Kadıköy Belediyesi'ne AB'den Destek*. <http://www.kadikoy.bel.tr/Haberler/kadikoy-belediyesine-abden-destek> adresinden erişildi.
- Konak, N. (2011). Küresel İklim Değişikliği ve Gençlerin Katılımı. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 3(1): 77-86.
- Lüküslü, D. (2015). *Türkiye'de Gençlik Miti, 1980 sonrası Türkiye Gençliği*. İletişim Yayınları.
- Mannheim, K. (1928/1929) Das Problem der Generationen. *Kölner Vierteljahreshefte für Soziologie*, 7 (1928), sy. 157-185 und (1929), sy. 309-330.
- Manheim, K. (1952). *The Problem of Generations, Essays in the Sociology of Knowledge* içinde, Routledge&Kegan Paul: Londra.
- Mead, M. (1970). *Culture and Commitment: A Study of the Generation Gap*. Columbia University Press: New York.
- Nemutlu, G. & Kurtaran, Y. (2008). *Gençlik Çalışmaları Temelinde Gençlik Politikaları Önerileri*. [Yentürk, N. Kurtaran, Y. ve Nemutlu, G. (der.)] Türkiye'de Gençlik Çalışması ve Politikaları, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Neyzi, L. (2004). *Nesne ya da özne? Türkiye'de 'gençliğin' paradoksu. "Ben Kimim?": Türkiye'de Sözlü Tarih, Kimlik ve Öznellik*. İletişim Yayınları: İstanbul.
- Rajani, R. (2001). *Participation Rights of Adolescents: A Strategic Approach*. UNICEF, https://www.unicef.org/Participation_Rights_of_Adolescents_Rajani_2001.pdf adresinden erişildi.
- SGP, (2019). *Projects*. <https://sgp.undp.org/projects-154.html> adresinden erişildi.
- Şahin, Ü. (2014). *İklim Politikalarında Aktör Haritası*, İstanbul Politikalar Merkezi Yayını.

- Talu, N. (2018). *Türkiye’de İklim Değişikliğine Kadın Çözümleri*. Küresel Denge Derneği Yayını.
- Taylor, M. (Şubat 8, 2019). UK pupils to join global strike over climate change crisis. *The Guardian*,
<https://www.theguardian.com/environment/2019/feb/08/global-school-strikes-over-climate-change-head-to-the-uk> adresinden erişildi.
- TÜİK, (2018). *İstatistiklerle Gençlik, 2017*.
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27598> adresinden erişildi.
- UN, (1972). Report of the United Nations Conference on the Human Environment Stockholm, 5-16 June 1972. <http://www.un-documents.net/aconf48-14r1.pdf> adresinden erişildi.
- UN, (1987). *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*.
<http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> adresinden erişildi.
- UNDP, (2018). *Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri*.
<http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html> adresinden erişildi.
- UNFCCC, (2015). Decision 19/CP.20, The Lima Ministerial Declaration on Education and Awareness-Raising (UN Doc. FCCC/CP/2014/10/ Add.3).
- UN Joint Framework Initiative on Children, Youth, and Climate Change. (2013). *Youth and Climate Change*.
<https://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-climatechange.pdf> adresinden erişildi.
- UN Sustainable Development, (1992). United Nations Conference on Environment & Development Rio de Janeiro, Brazil, 3 to 14 June 1992: Agenda 21.
<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf> adresinden erişildi.
- World Economic Forum, (2017). *Global Shapers Survey*.
http://www.shaperssurvey2017.org/static/data/WEF_GSC_Annual_Survey_2017.pdf adresinden erişildi.
- Yeşil Gazete, (Nisan 12, 2018). 15 Yaşındaki İklim Aktivisti Greta Polonya’da Liderlere Seslendi.
<https://yesilgazete.org/blog/2018/12/04/15-yasindaki-iklim-aktivisti-greta-polonyada-liderlere-seslendi-hoslanin-ya-da-hoslanmayin-ayaklanacagiz/> adresinden erişildi.

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü
Mustafa Kemal Mah. Eskişehir Devlet Yolu
(Dumlupınar Bulvarı) 9. Km No:278 Çankaya / Ankara
Tel: +90 (312) 410 10 00

Bu yayın Avrupa Birliğinin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla WEglobal Danışmanlık A.Ş.'nin liderliğindeki konsorsiyumun sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliğinin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

iklimin.org

facebook.com/iklimin

twitter.com/iklimin

[iklimIN Projesi](https://www.youtube.com/channel/UCklimIN)

[instagram.com/ikliminprojesi](https://www.instagram.com/ikliminprojesi)